

LS 0021

Detta är intervju nr 21; med syskonen: Fru Jane Kilroy och Torsten Esborn (född Esbjörnsson), 1922 resp 1925; i kvarteret Kärleken i Halmstad.

Lennart Setterdahl: Den första fråga som jag ställer är: När hörde Ni talas om Amerika och Amerikaemigrationen för första gången?

Jane Elroy: Ja. Jag tror jag var kanske sju, kanske sju år, det var 1930. Min mamma talade om Amerika. Det var inte

Torsten Esborn: Course; Our father emigrated in 1929.

Jane: Ja.

Torsten: And I was only four years old, 1929, so I don't recall any particularly talk about myself.

L: Var det några släktingar före Era föräldrar som hade åkt över till Amerika?

Jane: Ja. Moster Alma Jensen var här i Amerika. Jag vet inte - hon

Torsten: My fathers brother was

Jane: Farbror Erik var också här.

Torsten: Yes. He was already in California.

Jane: Och Han hade två syskon. Faster Hilda var här

Torsten: Two of my fathers sisters were also in California.

Jane: Så vi hade släkt här.

L: Om vi då går tillbaka till Halmstad. Ni var födda i Halmstad; både Fru Kilroy och Ni Herr Esborn.

Jane: Ja. Det var Kärleken - inte i Halmstad, tror jag. Det var kanske Kärleken? där jag är född.

L: Är det en förstad till Halmstad?

Torsten: Yes, a suburb.

Jane: En förstad.

L: Kan Ni berätta lite grand om Ert föräldrahem. Hyrde ni en lägenhet eller hade ni eget hus? Era föräldrar.

Torsten: Yes. We had our own home and

Jane: Yes. Two different, that I remember.

Torsten: I only remember the one.

Jane: You just remember one. We had our own house, yes.

L: Vad slags arbete sysslade Er far med?

Jane: Han arbetade i Slottsmöllan. Jag .. Jag vet inte vad han gjorde.

Torsten: I can't recall a particular job. But he worked at Slottsmöllan for some 18 years, as I recall, better then 18 years, I believe.

L: Och han tyckte Bra om sitt arbete?

Torsten: I think so. I Have not heard otherwise - and we - As I can remember it, he lived quit well!

Jane: Yes. I'm shure, he thourt he could do better in America - and this is why he emigrated.

Torsten: Yes. He emigrated.

L: Ni vet inte vad anledningen var till att Er far hade den uppfattningen att det kunde bli bättre i Amerika? Hade han fått brev ifrån någon släkting, eller

Torsten: Oh, I think it must have been some correspondence .. from; cause: hes brothers in California - and with my mothers sister and brother - whey were already in Cleveland here.

L: Ni kommer inte ihåg .. att något av dessa brev lästes upp när de kom ifrån Amerika?

Jane: Ja! Jag kommer ihåg när farbror Erik kom till Halmstad. Han hade varit här i California och så kom han och stannade med oss ett år. Jag var kanske fyra, tre eller - fyra, så. Det kommer jag ihåg. Och Han hade varit här i Amerika så.

L: Gjorde han något särskilt intryck på Er när han kom ifrån Amerika? I förhållande då med Klädseln; uppförandet? Apparence, I mean.

Jane: det Det kan jag inte säga. I was to little, I think. Jag kan inte komma ihåg hennes kläder. He was a very nicely dressed man, I remember.

Torsten: Yes, I also remember.

Jane: Generaly impressioned, but rather he was almoust superior to the Swedes, I don't know that.

Torsten: I'm shure he was influensed my father.

Jane: Ja. I remember he had some special shirths that my dad liked, that he've got here in America. I Do remember that, some whide and white shirts.

L: Hur var förhållandena på arbetsmarknaden under den tiden? Var det lätt att få arbeten eller var där svårigheter att komma in?

Jane: Jag tror det var Svårt... Att få arbete.

L: Jag menar; i Sverige.

Jane: Ja, jag tror det var svårt.

Torsten: ja.

L: Ja Ni var så pass ung Herr Esborn, så Ni! Ni hade inte sökt arbete än!

Torsten: (Skrattar glatt).

Jane: På jul - do You remember - there was a christmas - when we have Very few presents, because Times was hard. I know!

Torsten: I can only remember one christmas!

Jane: Aha?

Torsten: It was the last christmas in Sweden. I don't remember that has been hard, but

Jane: We was always very happy - and we always had enough food and clothes - men Jag tror det var svårt att få arbete och att få pengar.

Torsten: Det tror jag.

L: Vilket år var det som era föräldrar kom på idén - och att realisera idén, så att säga - att åka till Amerika?

Torsten: I am not shure I understand.

Jane: What year did our relatives come over, or? Father?

L: No. What year did Your family, like Your father and mother, deside to go to United States?

Jane: When they desided -

Torsten: Course; my father

Jane: Han kom först.

Torsten: My father

Jane: Var det 1920; some ..

Torsten: He left Sweden in 1929. And: we followed a year later.

Jane: Ja. Ja. But he must have desided to come about 1926, mabee, I think. Three years before I think He must have been desided, i think he must have been planning. At least 2 or 3 years to come, so I would say -26 -27 he really started planning.

L: Vad tror ni var anledningen till att han tog så lång tid på sig att planera, innan han åkte över? Sparade han pengar?

Jane: Ja, han sparade pengar, ja, det tror jag! And also he wrote to see about a job here - and a place, just to stay.

Torsten: I'm shure it was a part of it. I'm shure he was concerned about that.

L: Han ville med andra ord vara väl förberedd när han tog steget över för att flytta.

Jane: Oh yes!

L: Så er mor blev då kvar med fyra barn.

Jane: Det var fem. Hon stannade i Halmstad med oss.

L: Hade hon något arbete under tiden?

Jane: Nä, det hade hon inte. No.

Torsten: Nä. No. Nej.

L: Och ni stannade hur länge i Sverige, innan ..

Jane: Ett år, var det? Pappa kom till oss efter ett år.

L: Kommer Ni ihåg när Er far åkte, förberedelserna och när han skulle åka, när han köpte biljetten? Vilken båt åkte han med?

Torsten: No. That; I can't remember.

Jane: Nej, det kommer jag inte ihåg, no.

Torsten: I think he came with Gripsholm, I believe.

Jane: I think it was Gripsholm. Drottningholm? Jag Vet att vi gick till Göteborg.

Torsten: I think he came on Gripsholm.

Jane: And we came on Kungsholm.

Torsten: We .. Yes. We came on the Kungsholm.

L: Och er far; han skrev brev tillbaka till er mor.

Båda: Oh Yes!

O ja. Jadå!

L: Han talade Om förhållandena som var i Amerika. Var de bra; eller var de

Torsten: Oh Yes. He was sent us gifts from time to time.

Jane: Yes. And letters.

L: Var det någonting särskilt som ni kommer ihåg, som han skickade hem till er?

Torsten: Well. I remember, course, the last Christmas, I still remember, quit .. particularly .. the gift my dad sent; a little car, Castiren car. It was a car with a ramble-seat, a car, with a seat in. I remember that, very reverent.

Jane: Yes.

L: Ni som var lite äldre, Fru Kilroy, kommer Ni ihåg någonting som han skickade tillbaka till Er?

Jane: No. Det kan jag inte. Det var inte någonting särskilt! No, I don't think so. Kanske Kläder. Att vi fick Kläder. I remember clothes, men inte toices.

L: Så; efter ett års tid i Amerika, så skickade er far pengar till er mor för hela familjen.

Jane: Ja.

Torsten: Yes.

L: Förberedelserna. Ni, Fru Kilroy, som alltså var lite äldre; Ni kommer ihåg hur Er mor planerade Er resa, med kläder kanske.

Jane: Jag kommer ihåg att mamma köpte kläder. För Alla hade vi .. Vi alla hade brase.

Torsten: bask,

Jane: Ja; basker, hade vi.

L: Baskermössa.

Jane: Ja, det hade vi Alla tre barn. Också; det var vänner vi hade i Göteborg och .. Jag kommer ihåg att vi stannade med dem. Don't You remember that?

Torsten: No.

Jane: I Göteborg, där stannade vi i kanske två dar, before we got on the boat. And I always liked Gothenburg, because we had such a nice time with our friends.

Torsten: I can remember trips to Gothenburg. I can still remember riding stret-cars in Gothenburg; blue and white!

Jane: I remember: we were making plans in aspecialy; getting the clothes together and packing, and then there were special toices and gifts that we all brought with us in Sweden. You know: i had a little tiny spinning wheel, and mother had a silver (någonting), I still have that! And You boys, You had some favourite toice, som vi skulle ta med oss.

L: Har Ni fortfarande kvar någonting av dessa saker?

Torsten: No, I don't have anything.

Jane: Jag har - I have one book with all my class-mades in school, they signed, and gave mi, when I left Halmstad. Fröken Andersson var lärarinnan, vår lärarinna och hon hade everybody signed. And I still have that. And I have the (vet ej) that mother brought.

L: Men: innan vi fortsätter att berätta om färden över Atlanten, så vill jag gärna fråga Er, Fru Kilroy, i skolan: Var det någonting särskilt om Amerika? Något ämne där, som Ni kommer ihåg? Eller lekte ni som barn om Amerika till exempel?

Jane: När vi kom här?

L: Nej. I Sverige.

Jane: I do not know what You mean. You mean?

L: Jag menar: Ni gick skolan, småskolan, i Sverige.

Jane: Ja, jag

L: Lekte ni som barn - kamraterna emellan - att ni skulle åka till Amerika?

Jane: Shure, I remember. Flickorna, som jag lekte med, o ja! Dorothy Andersson och Birgitta ... I don't remember now all their names! I should have brought That book too, to read all their names! I remember Dorothy och Birgitta, som jag tyckte om!

L: Ni kommer inte ihåg om läraren sade någonting särskilt om Amerika?

Jane: Nej.. Kan jag inte. Läraren .. No.

L: Bar ert hem en religiös prägel, så ni gick i kyrkan till exempel varje söndag och så?

Jane: Nej, inte i Sverige mycket.

Torsten: Det kan jag inte komma ihåg.

Jane: Vi gick inte mycket till kyrkan, nej. No. No. I speak french!! Our father, our dad, was not a church goeing man in Sweden, I don't think.

L: Så, om vi då förflyttar oss fram till själva Atlantresan. Det var med Kungsholm?

Jane: Ja.

Torsten: Ja.

L: När ni köpte biljetter. Kommer ni ihåg vad priset var? Det är svårt att komma ihåg, eftersom det inte var ni som köpte dem.

Jane: Nej det kan jag inte-

L: Hur många dar tog resan över?

Torsten: Det took En vecka.

Jane: Nio dar. Ja, det var nio!

Torsten: But I always remember that Your birthday - when we left - which was May 24! And we arrived on june 1th. But that was the last dance, perhaps, the day before June 1th we docked, because My brother Everts birthday was the day before.

Jane: I remember it was nine days from the day we got On the boat, till the day we got off. That still is about the same, the time it takes still, I think!

L: Var det några särskilda åtgärder för att Er bror fyllde år på båten?

Torsten: Yes. They had quit a celebration for Everts birthday. Do You remember?

Jane: No. Det kan jag inte komma ihåg.

Torsten: I know, they had baked a cake for him.

Jane: Å! Jag var så sjuk!

Torsten: I enjoyed the hole trip!

Jane: Ja, inte jag! Jag var så sjuk.

L: Vad var intrycket när ni fick se New York; eller Ellis Island - kom ni först till, förstås?

Torsten: I remember the examination, and I still

L: Det måste ha varit Ellis Island.

Jane: Det måste ha varit Ellis Island! Ja då! Vi satt i en lång tid!

Torsten: Oh Yes! It's an old family joke, that they used to talk about; goeing for Ellis Island. I have forgot just what the experience was.

Jane: I remember it took a long time

Torsten: Yes. We did go through Ellis Island, yes, I think it was A day or tho! that we spent there.

L: Så er far mötte er då i New York?

Torsten: No. No. Our ant. moster..

Jane: Det var moster Alma, ja.

Torsten: Alma, who came from Cleveland to New York, to meet us. And to (någonting) on the train. Our father had astablished a home and he was working in Cleveland.

Jane: And I think it was moustly because moster Alma was a little more experienced traveller and mabee she spoke English.

Torsten: Oh Yes. Certainly.

Jane: So; that She came to New York.

L: Vad blev era intryck? Var där stora hus eller vad var det som var störst i New York.

Torsten: I am not shure I understand acctually! New York. Well! I clearly - We didn't see much of the town. We didn't. Really! My first impression; I can remember; I can remember i've seen Cleveland for the first time. Leaving the train station, and getting into a cab, - as I recall. And I always remember - riding through the street.

Jane: Jag kommer ihåg tåget.

Torsten: And; some repair work. They had - they had - oh, what do You call it - a (förstår ej) burning lights at the night - carosin lamps, or what ever they were, lining the street were they reparing. This made a bit impression. I can remember that very well.

L: Vad tyckte er mor om ombytet; från Sverige, till att komma till Amerika?

Torsten: Our mother?

L: Ja.

Jane: I think she was very -

Torsten: Very anxious, I think.

Jane: Yes.

Torsten: Well: I think that - I'm shure she have been corresponding with relatives and I think she had ben done some reading, and studies.

Jane: I think she was very happy about the trip and enjoied the comming. I think; she've left of course her mother, and father. And I remember, she was very sad about that, because she knew she would never see them again, as they were quit old. But she was happy about the trip - and liked America.

L: Och det gick bra i fortsättningen också. Det var inga större svårigheter med språket och sådant?

Jane: Ja. ja det tror jag.

L: Ni lärde er språket rätt fort förstås.

,Torsten: Of course our father has astablished a home here for us, and we started the school.

Jane: The folloing september.

Torsten: The following september, yes. We arrived in June. Even though, course; Jane was eight years old. My brother Evert was ten years old, and they both started in the first! grade school, at the same time! My brother was ten years old - in the first grade.

Jane: as sone as we learned the language

Torsten: Yes. We learned the language

Jane: We were able to advance. I think; the education I had from Sweden, in Halmstad, I still think was very good. I remember learning to read in the first year, and the arithmetic. When I came here and get into my own class level, I had no problems, ever. In school.

L: Ni hade, med andra ord, en bra start redan från skolan i Halmstad.

Jane: Jaa. Det hade vi.

L: Det gick lättare på så sätt. Ni nämnde någonting Herr Esborn, om Er moster. Hon startade det första svenska bageriet här.

Torsten: Yes. Alma had the first Swedish bakery in Cleveland.

Jane: It was in Euclid, and in noboe-road, in Cleveland.

L: Vilket år kom hon hit till Staterna?

Torsten: I am not shure, I would have to guess, that whis was after the war, i would say 1920. I would guess 1920.

Jane: 1920.

Torsten: Well established by the time when we got here.

L: Kommer ni ihåg om det var några andra familjer med barn som kom över på samma gång, eller lite senare?

Jane: Nej, inte från Halmstad!

Torsten: No. No. I don't think of - I met friends

Jane: No, tror jag inte det var, någon från Halmstad, som kom på samma båt.

Torsten: No. I don't believe so.

L: De flesta emigranter som kom över hade i regel en tid satt att återvända till Sverige, vanligen efter fem år. Hade era föräldrar någon bestämd tidpunkt att de skulle åka över till Amerika, bara för ett tag, för att skaffa pengar, för att sedan återvända till Sverige. Eller skulle de stanna för gott?

Jane: Nej. Det var för att stanna.

Torsten: Oh Yes. För att stanna.

jane: Jag tror inte .. att vår far skulle gå tillbaka i fem år. Nej. Han skulle stanna här.

L: Och det kom aldrig på tal - efter 5-6 år här. Han trivdes bra med sitt arbete?

Jane: Ja.

Torsten: Ja.

L: Så Hela tiden var det ett bra, lyckligt val för familjen.

Jane: Well. It was The Depression.

Torsten: Yes. He worked.

Jane: Yes. He was never out of work.

Torsten: He wasn't ever out of work, at least: all together. But short days.

Jane: He was never out of work, even during the depression.

L: Vad var hans första arbete när han kom över?

Jane: Jag tror det var; morbror Hilding var det inte som..

Torsten: Yes. I think he worked at the (förstår ej) perhaps a year. I think he made two, or perhaps three, change in the first two years. But I think; in 1932 he started with the Chicago automatic Tool Company. He stayd until he moved out of town, he stayd until they moved out of town.

Jane: Han kunde inte språka engelska bra då. Jag tror han skulle ha haft mer till arbete om han kunde språka mer.

Torsten: That's really true.

Jane: He was very smart, i think he was - because of the language. I think he didn't advance in industry as much as if he had had better English.

Torsten: Yes. The first of the barriers for him, deffinitly.

Jane: Deffinitly a barrier, yes.

L: De fann sig väl till rätta annars. Jag menar; de hade ju släktingar. Både er far och er mor hade släktingar här. Er far hade en syster här i

Jane: California, en i Cleveland. Två systrar en bror.

Två systrar och en bror hade han i California.

L: Kom dessa och besökte er här i Cleveland?

Torsten: Yes, very mecanichly minded.

Jane: Nej!

Torsten: Nej, aldrig!

L: Och era föräldrar åkte aldrig ut någon gång? Det var svårt på den tiden, förstås.

Jane: No.

Torsten: Nej. My dad always want to - it has always been his ambition to go to California. And he was always had plans for it.

Jane: Han var bara 52 år när han

Torsten: Yes. Just before he died, he was making same plans for doing it.

L: Vad var då anledningen till - hade han hört rykten om att det var bättre där, varmare, klimatet kanske.

Jane: Till att se sin bror

Torsten: No. It was just to see his brother and sister. No. He was quit happy.

Jane: Han tyckte om Cleveland, tror jag.

L: Ni har aldrig åkt tillbaka någon gång till Sverige?

Torsten: No. I never been back, but I still hope to make the trip.

L: Ja. Ni var fyra år när Ni åkte över till Amerika. Under den korta tid som Ni levde i Sverige så är det svårt att komma ihåg några saker, förstår jag. Men; är det någonting som Ni särskilt kommer ihåg, ifrån Halmstad.

Torsten: Well. I can just remember a few highlights. Course, some of the land marks; Norreport och Stora stenen i Kärleken.

Jane: Slottsmöllan.

Torsten: I think the stone, as I remember!

L: Var det en minnessten eller någonting?

Jane: Rune-stone, I think; rune-stone. Runsten.

L: Den var stor, tyckte ni?

Torsten: I always imagine that it was big, as a house!

Jane: Ja, men det var den inte!

Torsten: But; I know, Jane, when she (vet ej) back. I think I've seen several pictures and post cards!

Jane: Den var inte så stor! Kommer Du inte ihåg skolan. Du gick inte till skolan där. Kommer Du inte ihåg?

Torsten: Lite grann.

Jane: Slottsmöllan.

Torsten: Nissan! Yes! Nissan! I used to be scared to walk across the bridge, I walked in the middle!

Jane: Do You remember, Halmstad Slott? Do You remember that?

Torsten: Oh no. But! kasern

Jane: Kasernerna.

L: Regementskasernerna där?

Torsten: Yes, I remember.

L: Ja, militärerna också, förstås.

Torsten: Yes; and the soldiers marching by our house.

Jane: We used to have picnicks, or outings. There was an heart in Halmstad.

Torsten: I think; it was near, or under the ground, the 'kasernerna? There were swans in the lake

Jane: Yes, and peacock too. And a Beautiful area. We have pictures, were we had outings in the Sundays.

Torsten: I can remember goeing swimming one time of cours in the ocean. I can't recall the name of the beach;

Jane: Tylösand!

Torsten: Tylösand! Yes!

L: Ni kommer ihåg det.

Torsten: Yes, I can remember that. I can well remember that.

L: Men Ni, Fru Kilroy, Ni har varit tillbaka .. tre gånger?

Jane: Tre gånger, har jag varit tillbaka, ja.

L: Har det varit nu på senare år, eller?

Jane: Sista året var jag där i July 1966. I Halmstad och Stockholm.

L: Men Ni var åtta år när Ni åkte över till Amerika. Hade det ändrat sig mycket, tyckte Ni, enligt den uppfattning Ni fick av Sverige eller av Halmstad, från den tidpunkten; jämfört med nu, när Ni kom tillbaka?

Jane: If it has changed much?

Torsten: O You did remember quit a few things. I remember: You were concerned. Before You went back the first time. Wondering if the things would be as You remembered them. And I remember when You came back..

Jane: Many things were the same, i think. There were many buildings and roads, just the same, and of course the Viking 'runesten' var detsamma. Och Norraporten; och Halmstad. I think the view was the same, and the house!

Torsten: Did You pick up the

Jane: Där var många hus, Nu, i Kärleken, många fler hus, nu, när jag gick tillbaka nu.

L: Jaa. Tyckte Ni att dessa förändringar hade blivit till det bättre, eller var det mycket av den gamla stadsdelen som var smakligt, hade bibehållit samma stil som var på Den tiden när Ni åkte iväg?

Jane: Well. I didn't understand. Ever?

L: Man gör ju på så sätt att man vill gärna bibehålla strukturerna av den gamla stan, t ex som i Halmstad, nu. Var det kvar mycket utav detta när Ni återsåg Halmstad idag?

Torsten: Much new buildings?

L: Var det mycket kvar av det gamla?

Jane: (Lyser upp säkert): Å Ja, Ja! Jag tror det var många som var kvar, det gamla, jaa! Men; bara dom som är sten, de var kvar. I think probably many of the old wooden houses were turned down.

L: Er äldre bror, Hilding, han var 19 år när ni kom över.

Jane: Yes. Han hade kommit här med far 29.

L: Så Han åkte inte med er över då?

Jane: Nej, inte med oss.

Torsten: Nä. No. The three youngest children stayd with our mother and came across.

Jane: Och så hade vi en bror som stannade i Sverige. Carl

Torsten: Yes. He has never been in America.

Jane: Han bor i Oskarström nu.

L: Vad var anledningen till att han stannade kvar i Sverige?

Jane: Å! Han stannade med Sin farmor till han hade inte den samma far, min mamma hade varit gift två gånger. Hans far var död när han stannade med sina farmor och farfar. Och han var.... Han ville inte komma. Han ville stanna.

L: Så han hade inte haft någon Amerikafeber någon gång?

Jane: Nej, aldrig! Han har aldrig kommit, och han Kunde ha kommit, men han ville inte. Nu så

L: Men vad var anledningen till att er äldste bror, Hilding, att han åkte tillbaka till Sverige? Vilket år var det?

Torsten: He was married here in Cleveland.

Jane: Med en svensk flicka.

Torsten: With a Swedish girl.

L: Var hon född här i Cleveland?

Torsten: No. She was born in Varberg.

L: Vad var hennes namn?

Torsten: Elsa Lönefelt. And they were married in 19.. I would say 1935. And they have a daughter - - some time in the following year, I believe. Perhaps in -36, I believe. And they returned to Sweden in 1937.

Jane: Elsa har kommit här,, men she never ment to stay here in America, I think. She would like to see the country. All her brothers and sisters have travelled to various countries, to see

the world. And she never ment to stay here. I think Hilding - want to still goeing back. Anyway; i don't know if he didn't like the country, but - and I know that he allways ment to go.

L: Så han kom aldrig tillbaka igen?

Jane: Aldrig.

Torsten: He has never gone back. I'm shure that he would like too.

jane: They have never phoned now. And they have never been in an aerplane, till last year. They have been to the Canarian Islands. But now, when they have been in a plane! they can come over here.

Torsten: And of course their daughter was born in Cleveland, and they'll make a trip some time.

Jane: De kommer tillbaka någon gång. ja.

Transkriberat från kassettband 2011-01-28 /O-KS